

Фінанси, банківська справа та страхування

УДК 336.7(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17088380>

**Оцінювання ефективності банківської системи України у воєнний час:
фінансові та суспільні аспекти**

Пилипенко Олена Віталіївна,

Канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки,

маркетингу та бізнес-адміністрування

Національний транспортний університет

вул. М. Омеляновича-Павленка, 1, м. Київ, Україна, 01010

E-mail: OVPylypenko2@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3096-2377>

Андрєєва Олена Володимирівна,

Канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів,

обліку і оподаткування

Національний транспортний університет

вул. М. Омеляновича-Павленка, 1, м. Київ, Україна, 01010

E-mail: cheetah2007@ukr.net

<https://orcid.org/0009-0004-5624-524X>

Ференс Андрій Валерійович,

Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю

«Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,

Національний транспортний університет,

вул. М. Омеляновича-Павленка, 1, м. Київ, Україна, 01010

E-mail: pestilencedesu@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0004-0056-5447>

Прийнято: 01.09.2025 | Опубліковано: 09.09.2025

Анотація: У статті досліджено особливості функціонування банківської системи України в умовах воєнного стану, проведено аналітичний огляд сучасних українських джерел, що вивчають ефективність діяльності банківської системи під час війни. Визначено ключові функції банків як складової фінансової стійкості держави, зокрема трансформаційну. Показано роль банків і банківської системи у забезпеченні безперервності грошового обігу, фінансуванні уряду, оборонно-промислового комплексу та реального сектору економіки. Розкрито відмінності між цілями банківської системи та комерційних банків. Запропоновано визначення ефективності банку та банківської системи на основі співвідношення витрат і результатів їх діяльності, узагальнене у вигляді порівняльної таблиці. У статті розмежовано поняття ефективності діяльності окремого банку та банківської системи, оскільки вони мають різні цілі та функції.

Запропоновано підхід до оцінки ефективності банківської системи з використанням інтегрального показника EBS (Efficiency of the Banking System), що враховує фінансові, стійкісні та макроекономічні індикатори. Запропоновані в роботі інтегральні показники ефективності банківської системи розроблені на основі інноваційного підходу та, на відміну від існуючих, враховують показники соціальної ефективності, що її виконує банківська система. Отримані результати можуть бути використані для подальшого вдосконалення методології оцінювання банківської діяльності та вироблення рекомендацій щодо підвищення ефективності роботи банківського сектору України у воєнний і післявоєнний період. Розроблено інтегральний показник ефективності діяльності комерційного банку, що базується на використанні фінансових коефіцієнтів (ROA, ROE, CIR); його використання дозволяє інтегрувати кілька показників у єдину метрику.

Проведено аналіз ефективності виконання активних та пасивних операцій банківською системою України у 2022–2025 рр., що засвідчив зростання прибутковості та рентабельності її діяльності навіть в умовах воєнного стану. На основі огляду статистичної інформації визначено, що основним джерелом

доходів комерційних банків є процентні доходи від інвестицій в ОВДП. Наголошено на недостатньому виконанні трансформаційної функції банківської системи та підкреслено її потенційну роль як елемента системи національної безпеки, зокрема через фінансування оборонних інновацій і стартапів.

Ключові слова: банківська система України, ефективність банківської системи, інтегральні показники ефективності EBS та IEB, коефіцієнти ROA, ROE, CIR, доходи та витрати банків, прибутки та рентабельність, трансформаційна функція, воєнний стан.

**Assessing the efficiency of Ukraine's banking system in wartime:
financial and social aspects**

Olena Pylypenko

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics,

Marketing and Business Administration, National Transport University

1 M. Omelianovycha-Pavlenka Str., Kyiv, Ukraine, 01010

E-mail: OVPylypenko2@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3096-2377>

Olena Andrieieva

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Finance,

Accounting and Taxation, National Transport University

1 M. Omelianovycha-Pavlenka Str., Kyiv, Ukraine, 01010

E-mail: cheetah2007@ukr.net

<https://orcid.org/0009-0004-5624-524X>

Andrii Ferens

Master's Degree Student in Finances,

National Transport University

1 M. Omelianovycha-Pavlenka Str., Kyiv, Ukraine, 01010

E-mail: pestilencedesu@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0004-0056-5447>

Abstract: The article examines the specific features of the functioning of Ukraine's banking system under martial law and provides an analytical review of recent Ukrainian sources studying its efficiency during wartime. The key functions of banks as a component of the state's financial resilience are identified, with particular emphasis on the transformational function. The role of banks and the banking system in ensuring the continuity of monetary circulation, financing the government, the defense industry, and the real sector of the economy is highlighted. The study reveals the differences between the objectives of the banking system and those of commercial banks. Definitions of bank efficiency and banking system efficiency are proposed, based on the ratio of costs to results of their activities, summarized in a comparative table. The distinction between the efficiency of an individual bank and that of the banking system is emphasized, given their differing goals and functions.

A new approach to assessing the efficiency of the banking system is proposed through the use of the integral indicator EBS (Efficiency of the Banking System), which incorporates financial, resilience-related, and macroeconomic indicators. Unlike existing methodologies, the integral indicators introduced in this study also take into account social effectiveness, reflecting the broader role of the banking system. The results may be applied to further improve the methodology of banking performance assessment and to formulate recommendations for enhancing the efficiency of Ukraine's banking sector during wartime and in the post-war period.

In addition, an integral indicator of the efficiency of a commercial bank is developed, based on financial ratios such as ROA, ROE, and CIR; its application

enables the integration of multiple performance measures into a single metric. The analysis of active and passive operations of Ukraine's banking system over 2022–2025 demonstrates an increase in profitability and efficiency even under martial law. Statistical data confirm that the primary source of commercial banks' income is interest earnings from investments in government bonds. The study also stresses the insufficient fulfillment of the transformational function of the banking system and underscores its potential role as an element of national security, particularly through the financing of defense-related innovations and startups.

Keywords: Banking system of Ukraine, efficiency of the banking system, integrated performance indicators EBS and IEB, ROA, ROE, CIR ratios, bank income and expenses, profits and profitability, transformational function, martial law.

Постановка проблеми. Стабільність банківської системи під час війни – це один із ключових факторів економічної та соціальної стійкості держави. Адже стабільно працююча банківська система дозволяє здійснювати фінансування уряду та оборонної промисловості; через банки держава проводить емісію облігацій, отримує зовнішні кредити, здійснює виплати військовим і фінансує гуманітарні програми. Банки кредитують промислові підприємства, що забезпечує виробництво, логістику, імпорт критичних сировини та комплектуючих. Стабільна робота банків забезпечує надійне функціонування платіжної системи, що дозволяє населенню оплачувати товари, отримувати зарплати, пенсії та соціальні виплати, без чого неможливе нормальне функціонування економіки. Стале функціонування банківської системи забезпечує фінансову довіру громадян до уряду й держави у воєнний час.

Функції та цілі діяльності банківської системи та окремих комерційних банків, що є її складовими, відрізняються. Метою діяльності комерційних банків є отримання прибутку, тоді як цілі функціонування банківської системи є ширшими, оскільки передбачають, окрім підтримки фінансової стійкості та ефективності, також забезпечення грошового обігу, підтримку платіжної

системи, стабільності національної валюти, безперебійне обслуговування підприємницького сектору, достатність фінансових інвестицій в економіку, а також формування і підтримку довіри клієнтів до фінансової системи країни в цілому.

Класична теорія банківництва передбачає досягнення цілей через виконання трьох функцій банківської системи: трансформаційної, емісійної, стабілізаційної [1, с. 8].

Зміст та призначення цих трьох функцій банківської системи розкрита в багатьох фахових джерелах, однак, на наш погляд, в умовах війни із зовнішнім агресором, тим більше з таким потужним, як Російська федерація, особливої ваги набуває перша з названих функцій – трансформаційна. Ця функція банківської системи базується на цій же функції окремих банків та полягає у мобілізації вільних коштів одних економічних суб'єктів і передачі їх іншим, змінюючи при цьому величину та терміни грошових капіталів і фінансові ризики [там же]. В нашому випадку, в ході війни Росії та України завданням банківської системи є мобілізація грошових коштів, формування джерел фінансування діяльності підприємств військово-промислового комплексу.

Отже, важливо оцінити наскільки банківська система України здатна впоратись із цим завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміст поняття ефективності банківської системи, показники та методи оцінювання ефективності розглядає С. О. Хайлук (2014), у праці якої під ефективністю банківської системи мається на увазі властивість останньої «...своєчасно, безперервно і в повному обсязі ... якісно виконувати свої функції, ... досягати поставлених цілей ... за встановленого співвідношення витрат і результатів та забезпечувати довготривалість свого функціонування» [2]. Таке визначення, на наш погляд, є занадто розмитим та виглядає нормативно-описовим, тобто, більше стосується того, «якою має бути» банківська система, ніж вказує на конкретні критерії вимірювання ефективності. Окрім того, у цьому визначенні наявна логічна

помилка: «адаптувати стратегічні цілі (?) до умов функціонування» [2] видається недоречним, оскільки стратегічні цілі на те і стратегічні, щоб не залежати від поточних умов функціонування. Зазвичай, адаптація до поточних умов є, швидше, засобом або інструментом виживання, однак аж ніяк не показником ефективності, однак, щодо співвідношення «витрат і результатів» не можна не погодитись. Складовими ефективності банківської системи авторка вважає надійність і перспективність. В свою чергу, надійність є похідною стабільності і стійкості. На наш погляд така підміна понять недоречна. Разом з тим, запропонований авторкою комплекс оціночних критеріїв, таких як дієвість, прибутковість, результативність, продуктивність, економічність [там же] заслуговує на увагу.

Олена Павлова, Олександр Держай, Валентина Сацик (2023) провели аналіз ефективності функціонування банківського сектору України [3]. В цьому дослідженні автори справедливо відзначають багатоваріантність та багатоаспектність поняття «ефективність банківської діяльності» та наводять кілька визначень ефективності. Найбільш точним, на їх думку, є визначення Р. Р. Мудрої у такому формулюванні: «Ефективність функціонування банків – якісні та кількісні показники діяльності банківських установ, результативності їхньої діяльності, яка досягається під час виконання поставлених завдань перед комерційними банками» [3]. Тут автори роблять методологічну помилку і приписують показники ефективності функціонування банку як складової системи показнику ефективності усієї банківської системи, ставлячи знак тотожності між цілями складової системи і цілями усієї системи разом, що протирічить постулатам теорії систем. Окрім того, слід брати до уваги, що цілі діяльності банківської системи країни в цілому ширші, ніж цілі діяльності окремого, навіть і системного, банку.

Разом з тим, автори у своїй праці подають розгорнутий перелік напрямів підвищення ефективності діяльності комерційних банків, в т. ч. поради щодо раціонального та ефективного розміщення коштів банку для забезпечення його

фінансової стійкості, що, на думку авторів, «...дозволить позбавитися суперечностей між ліквідністю, надійністю та прибутковістю» [3]. Висловлені пропозиції заслуговують на увагу, однак, у статті не враховуються особливості функціонування банків під час війни.

Ольга Рац (2023), досліджуючи ефективність функціонування банківських установ України під час воєнного стану, в першу чергу звертає увагу на фактори, що становлять загрозу виконання функцій банківської системи [4]. Прогнозуючи подальше (з 2023 року) падіння рентабельності банківської діяльності, дослідниця одним з головних факторів зниження ефективності вважає зростання ризиковості, зменшення обсягів та якості кредитних операцій як через зниження ділової активності бізнесу, так і через руйнування активів та заставного майна позичальників. Останній з названих ризиків в умовах воєнних дій, звісно, не можна ігнорувати, але дивує, чому прогнозується скорочення ділової активності. В країнах із розвинутою ринковою економікою війна в широкому сенсі розглядається як можливість для розвитку секторів економіки, пов'язаних з військовим виробництвом, інноваціями в нові матеріали, технології тощо; потреби війни забезпечують розвиток стартапів, дають поштовх науково-технічного прогресу. На наш погляд, вміле використання фінансово-кредитних інструментів здатне тільки пожвавити ці процеси.

Позитивно оцінюють результати реформування банківської системи України та її функціонування у військовий час М. М. Король, В. О. Співак, І. В. Куліковська (2023) [5]. Автори зазначають, що банківський сектор України витримав удар у 2022 р., вистояв у перший рік війни, відновив роботу відділень у звільнених регіонах України та активно розвивається у складних умовах [5].

У роботі О. В. Пернарівського (2024) зроблено глибокий аналіз джерел ефективності діяльності вітчизняних банків в умовах воєнного стану та визначено, що джерелом рекордно високих показників прибутку банків та рентабельності активів і капіталу за 2023 рік є зростання чистих процентних доходів банків, отриманих від операцій з цінними паперами, емітованими

державою (ОВДП) та НБУ (депозитні сертифікати). Крім того, такі операції забезпечують низький рівень кредитного ризику діяльності, однак, дохідність таких операцій привела до зростання податкового ризику банків та зумовила суттєве підвищення ставки податку на прибуток банків. Разом з тим, автор виокремлює низку ризиків у діяльності банків, пов'язаних з реаліями воєнного стану в Україні [6]. З висновками автора не можна не погодитись.

Схожих висновків щодо структури доходів банківської системи України за період 2018-2022 рр. та джерел формування прибутків доходять автори Н. С. Ситник, Я. М. Пріцак (2023) у дослідженні ризиків та безпеки функціонування банківської системи України в умовах війни [7]. Автори теж доходять висновку, що найбільшу частину доходів становлять процентні доходи. Серед ризиків автори визначають макроекономічний, кредитний, валютний та наголошують на високому ризику падіння прибутковості через збитки за кредитами [там же].

Ризики та проблеми діяльності банківської системи під час війни, а саме: брак трудових ресурсів, загрозу кібератак, перевищення лімітів касових залишків, арешт банківських рахунків, втрати за попередньо наданими кредитами визначають у своєму дослідженні Н. С. Прокопенко, В. М. Мирончук, І. В. Шепель (2022) [8].

Дослідження колективу науковців В. Нянько, Л. Нянько, В. Нянько (2022) націлено на виявлення сутнісних причин проблем у діяльності банківської системи України за воєнного стану та на перспективу ролі банків у післявоєнному відновленні. Серед джерел прибутковості діяльності банків автори відзначають ріст процентних ставок за гривневими кредитами. Надзвичайно актуальними і цікавими є пропозиції щодо удосконалення банківського маркетингу, розширення банківської мережі на неокупованій території, розширенні асортименту банківських продуктів тощо [9].

У роботі Інни Черкашин (2023), присвяченій напрямом трансформації банківської системи України в умовах війни, діяльність банків також ототожнюється з діяльністю усієї банківської системи, проте позитивними

рисами роботи є цікаві пропозиції авторки щодо поліпшення роботи банків. Також здійснено перелік актуальних у воєнні часи проблем роботи банків [10].

Окремому аспекту банківської діяльності, а саме – депозитній політиці банків в умовах воєнного стану – присвячена робота Н. С. Козій, С. С. Вертія (2024). В дослідженні автори вивчають проблеми ринку депозитів в Україні, розглядають та порівнюють методики та підходи до оцінювання ефективності депозитної політики банків [11].

Глобальним цілям діяльності банківської системи України присвячено дослідження М. М. Пінтохи (2024), в якому підкреслено важливість забезпечення фінансування ключових галузей економіки та підтримки фінансової стабільності України під час дії воєнного стану [12]. Наголошується на тому, що підтримка критично важливих секторів економіки та безперервність надання фінансових послуг є одним з ключових показників діяльності банків; до того ж, банківська система виконує низку функцій соціального захисту населення [там же].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Як бачимо з проведеного дослідження джерел, існує певна методологічна невизначеність поняття ефективності банківської діяльності та розмитість критеріїв ефективності діяльності. Крім того, окремі автори ототожнюють ефективність банківської системи та ефективність діяльності окремих банків, що є помилковим підходом, оскільки цілі і функції діяльності системи не тотожні цілям і функціям окремих її складових.

Крім того, плін часу вносить свої корективи у функціонування банків в Україні, отже, варто дослідити зміну динаміки показників діяльності вітчизняної банківської системи, зокрема, вплив факторів оподаткування на показники рентабельності її діяльності.

Метою цього дослідження є оцінка визначення ефективності діяльності банківської системи України під час війни, що виражається у спроможності системи виконувати основні банківські операції та трансформаційну функцію банківської системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна банківська система країн з ринковою економікою, як правило, є дворівневою, тобто, передбачає існування центрального банку з відповідними повноваженнями (перший рівень) та комерційних банків різних форми власності, спеціалізації та сфери діяльності (другий рівень) [1, с. 10-11]. Відповідно, для кожного рівня системи і для системи в цілому сутність та критерії ефективності відрізняються. Оскільки функцією центрального банку є регулювання усієї банківської системи в цілому, критерії ефективності діяльності центробанку є тотожними до критеріїв ефективності діяльності системи в цілому. Узагальнюючи функції та цілі діяльності банківської системи та комерційних банків, що складають другий рівень діяльності системи, ми пропонуємо наступні визначення поняття ефективності банківської системи та банків відповідно (табл. 1).

Таблиця 1

Сутність та зміст ефективності діяльності банківської системи

Рівень	Зміст поняття
Банківська система в цілому	Ефективність банківської системи країни – це комплексна характеристика, що відображає співвідношення отриманих результатів і використаних ресурсів, виражена у здатності системи забезпечувати прибутковість і раціональність витрат, підтримувати фінансову стійкість та довіру учасників ринку, а також виконувати ключові макроекономічні функції – мобілізацію, перерозподіл і трансформацію фінансових ресурсів для забезпечення розвитку економіки країни та обслуговування грошового обігу.
Окремий комерційний банк як складова системи	Ефективність діяльності комерційного банку – це здатність банку забезпечувати прибутковість та рентабельність діяльності через оптимальне співвідношення між отриманими результатами та витраченими ресурсами, достатність капіталу та ліквідність, а також у спроможності виконувати свої функції посередника на фінансовому ринку з урахуванням інтересів клієнтів, акціонерів, вимог регулятора та контрольованих ризиків.

Джерело: власна розробка авторів.

Результати та витрати діяльності банків та банківської системи, що лежать в основі оцінювання їх ефективності, представлено у табл. 2.

Таблиця 2

Результати та витрати банківської діяльності

Банківська система	Окремий банк
ВИТРАТИ	
- операційні витрати (заробітна плата персоналу, ЄСВ тощо); - витрати на залучення ресурсів (відсотки за депозитами фізичних та юридичних осіб; виплати за міжбанківськими позиками та зовнішніми запозиченнями - витрати на формування резервів під можливі кредитні збитки та обов'язкових резервів в НБУ, внески у ФГВФО; - адміністративні витрати (оренда, комунальні послуги тощо); - ІТ та цифровізація (системи онлайн-банкінгу, кібербезпека, програмне забезпечення тощо).	- операційні витрати (витрати на персонал, адміністративно-господарські витрати, інформаційні та маркетингові витрати, витрати на ІТ та інфраструктуру, в т. ч. витрати на розробку й підтримку сайту й мобільних застосунків, обслуговування банківських систем, кібербезпека, інші технології тощо); - процентні витрати (формують вартість залучених ресурсів та включають: відсотки за депозитами фізичних та юридичних осіб, відсотки за міжбанківськими кредитами; відсотки емітованими борговими інструментами); - витрати на регулювання і забезпечення стійкості (витрати на формування резервів, страхові фонди); - фінансові та інші витрати.
РЕЗУЛЬТАТИ	
- прибутковість банківського сектора загалом; - стійкість (ліквідність, достатність капіталу, низький рівень проблемних кредитів); - виконання функцій посередництва: кредитування економіки, обслуговування платежів, збереження заощаджень; - макроекономічний ефект: внесок у ВВП, фінансування інвестицій, підтримка стабільності національної валюти; - довіра населення й бізнесу до банків; - довіра міжнародних кредиторів.	- доходи від основних операцій (процентний дохід, комісійний дохід); - чистий прибуток та прибутковість (ROA, ROE); - показники стійкості та надійності (достатність капіталу, ліквідність, частка проблемних кредитів); - довіра населення та клієнтів (частка банку на ринку депозитів і кредитів, динаміка депозитів, ріст клієнтської бази); - якісні показники діяльності; - соціально-економічні результати (охоплення фінансовими послугами); - внесок у розвиток економіки; - репутація та імідж на ринку.

Джерело: власна розробка авторів

У науковій та практичній літературі для оцінювання ефективності банків найчастіше застосовуються непараметричні (*DEA* – Data Envelopment Analysis) та параметричні (*SFA* – Stochastic Frontier Analysis) методи, а також комплексні системи на кшталт *CAMELS*, які дозволяють оцінювати капітал, якість активів, менеджмент, прибутковість, ліквідність та чутливість до ризиків [13–19]. Проте зазначені підходи зосереджені переважно на фінансових показниках і не враховують суспільної значущості діяльності банківської системи.

Для оцінювання ефективності діяльності банківської системи ми пропонуємо застосовувати інтегральний показник ефективності *EBS* (*Efficiency of the Banking System*), розрахований на базі кількох підіндикаторів (1).

$$EBS = w_1 \cdot F + w_2 \cdot S + w_3 \cdot M, \quad (1)$$

де *EBS* – *Efficiency of Banking System* – узагальнений показник ефективності банківської системи, індекс в діапазоні [0; 1];

F (фінансова ефективність) – здатність банківської системи генерувати прибуток при оптимальних витратах;

S (стійкість та надійність) – спроможність банківської системи витримувати ризики та стреси (шоки);

M (макроекономічний ефект) – внесок у розвиток економіки та задоволення потреб суспільства;

w_1, w_2, w_3 – ваги показників (визначаються експертно чи на основі прийнятої методики).

У свою чергу, інтегровані показники фінансової ефективності можуть бути визначені як середньозважена показників рентабельності активів, капіталу, співвідношення вигоди / витрати. Інтегральний показник стійкості й надійності визначається через зважування коефіцієнтів достатності капіталу, коефіцієнта ліквідності та із врахуванням частки проблемних кредитів (1- NPL ratio) тощо. Показник ефективності на макроекономічному рівні (*M*) визначити складніше.

Формування цього інтегрального показника повинно враховувати частку позик у ВВП, обсяг інвестиційного кредитування (як відсоток від загального кредитного портфеля) та рівень довіри до банків (оціночний індекс, що може бути сформовано за опитуваннями або як похідна депозитної активності населення).

Оскільки *EBS* – це результат нормалізації та зведення різних фінансових коефіцієнтів у єдиний інтегральний показник, його значення може коливатися в інтервалі $[0; 1]$, де: 0 – повна неефективність; 1 – максимальна ефективність. Що ближчим є значення показника до 1, тим вищою є ефективність діяльності банківської системи. Можна сказати, що, якщо значення показника знаходяться в межах від 0,8 до 1,0 – банківська система демонструє високу ефективність діяльності, є стійкою, прибутковою, користується високою довірою клієнтів та міжнародних партнерів, вносить суттєвий внесок у розвиток економіки. Рекомендоване значення *EBS* – не нижче 0,6, а стратегічна мета – утримання в діапазоні від 0,7 до 0,8.

Ми вважаємо, що перевагою запропонованого інтегрального показника оцінювання ефективності банківської діяльності є можливість відстеження динаміки показника, здійснення порівнянь ефективності банківських систем різних країн (звісно, за умови обчислення показників за єдиною методикою); показник дозволяє враховувати не тільки фінансові показники, але й індикатори суспільної корисності.

У міжнародній практиці оцінка ефективності банків здебільшого базується на окремих фінансових коефіцієнтах (ROA, ROE, NIM, CIR тощо) або ж на методиках CAMELS, DEA, SFA [13-15]. В роботі групи українських науковців (Дадашев Б. А. та інші) обґрунтовано застосування методики Data Envelopment Analysis (DEA) для оцінки ефективності діяльності українських банків (станом на 2011 р.) та виконано порівняльний аналіз методів, запропоновано матрицю «продуктивність-результативність» [16]. За цим же методом виконано дослідження стану банківської системи іншої групи українських науковців [17];

методика DEA, методи лінійного програмування та програмне забезпечення Banxia Frontier Analyst використані для визначення ефективних та неефективних банківських систем України та 17 європейських країн у роботі [18]. У праці Бондаренка О. С. (2023) застосовано оригінальний підхід до оцінювання ефективності банківського сектору (2014-2019 рр.) через ефективність витрат і використання ресурсів із застосуванням стохастичного фронтального аналізу (SFA) [19]. За результатами виконаного дослідження автор доходить висновку про неефективність діяльності банківського сектору, оскільки рівень втрат ресурсів у ньому, за оцінкою дослідження, становить біля 40 % [там же].

Ми пропонуємо оцінку ефективності окремого банку здійснювати на основі розрахунку інтегрального показника *IEB* із застосуванням традиційних фінансових коефіцієнтів. Методику розрахунку можна представити у вигляді:

$$IEB = w_1 \cdot ROA^* + w_2 \cdot ROE^* + w_3 \cdot (1 - CIR^*), \quad (2)$$

де *IEB* – *Integral Efficiency Index of the Bank* – інтегральний показник ефективності банку, індекс в діапазоні [0; 1];

*ROA**, *ROE**, *CIR** – нормалізовані значення показників, індекси, приведені у діапазон від 0 до 1 шляхом порівняння з рекомендованими або середньогалузевими значеннями для того, щоб показники можна було підсумовувати;

CIR – співвідношення витрат до доходів (*Cost-to-Income Ratio*, відображає ефективність управління витратами. Позитивно оцінюється зниження показника, а тому у формулі ми оперуємо зворотним значенням показника;

w_1 , w_2 , w_3 – ваги показників.

Перевагою запропонованого інтегрального показника *IEB* є те, що його використання дозволяє інтегрувати кілька показників у єдину метрику; це спрощує порівняння та моніторинг ефективності банків, дозволяє порівнювати ефективність різних банків та контролювати її в динаміці.

Запропоновані інтегральні показники EBS та IEB становлять новий підхід, який дозволяє комплексно враховувати не лише фінансові, а й суспільно значущі результати діяльності банків та банківської системи.

Усі операції, що виконуються банківськими установами, поділяються на три групи: пасивні операції, метою яких є формування банківських ресурсів; активні операції – це операції по розміщенню банківських ресурсів через кредитні, інвестиційні, валютні операції; послуги – консультативні, посередницькі, трастові, розрахунково-касові. Успішна діяльність банку залежить від обсягів та ефективності виконання усіх трьох груп операцій. Фінансові результати роботи банку залежать від обсягу доходів, сформованих у результаті активних операцій та операційного обслуговування клієнтів та обсягів виплат по депозитним відсоткам, оскільки формуються як різниця – маржа між кредитним і депозитним відсотком [1]. Разом з тим, механічне зниження виплат по депозитним відсоткам не може бути запорукою зростання прибутку, оскільки зменшення маси залучених коштів не дозволить банку здійснювати свою діяльність в принципі. Звідси, результати роботи фінансової установи будуть залежати від того, наскільки вдалою і ефективною є політика банку як у сфері формування депозитів, так і у сфері кредитування.

Воєнний стан, введений в Україні в 2022 році, звичайно, здійснив негативний вплив на діяльність банків, але національна банківська система встояла і втримала всю фінансову систему України від паніки. Показники, що характеризують обсяги та ефективність виконання найважливіших активних та пасивних операцій банківської системи України, наведені у табл. 3.

Дані табл. 3 свідчать про зростання обсягів депозитів, залучених банківською системою України у роки війни порівняно з передвоєнним 2021 р. як від юридичних, так і від фізичних осіб. Загальний обсяг залучених депозитів від суб'єктів господарювання станом на 01.06.2025 р. перевищує довоєнний рівень на 88,5 %, а за коштами фізичних осіб – на 69,6 %.

Таблиця 3

Окремі показники діяльності українських банків у 2022-2025 рр.

Показники	Станом на				
	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.01.2025	01.06.2025
Кількість діючих банків	71	67	63	61	60
Обсяг кредитів, наданих клієнтам, млн грн	1 065 347	1 036 213	1 024 678	1 138 036	1 219 282
У т. ч.:					
- суб'єктам господарювання;	795 533	801 413	783 690	850 581	907 179
- фізичним особам	242 633	209 943	222 590	274 276	301 422
Обсяг залучених депозитів (кошти суб'єктів господарювання), млн грн	758 434	889 526	1 260 156	1 497 363	1 459 462
Кошти фізичних осіб, млн грн	726 898	933 240	1 083 758	1 216 452	1 272 340
Рентабельність, %:					
- активів;	4,09	0,93	5,59	5,20	4,59
- капіталу	35,08	7,93	55,82	47,26	39,87

Джерело: розраховано авторами за даними [20].

Щодо обсягів кредитних операцій, то у 2022-2023 рр. сума кредитів, наданих клієнтам, знизилась до рівня 96,2 % обсягів передвоєнного 2021 р., але вже у 2024 р. обсяги наданих кредитів перевищили передвоєнний рівень на 6,8 % як щодо юридичних, так і щодо кредитування фізичних осіб. Станом на 01.06.2025 р. обсяг кредитування фізичних осіб перевищив довоєнний рівень на 24,2 %.

Хоча впродовж 2022 р. рентабельність активів і капіталу банківської системи суттєво знизилась і в період березень-червень 2022 р. була навіть

від’ємною, але вже у наступних 2023-2024 рр. банки України зуміли підняти рентабельність своєї діяльності і навіть дещо перевищити передвоєнний рівень [20, 21]. У табл. 3 рентабельність активів та капіталу банківської системи України визначена як середня хронологічна за попередній рік за статистичними даними Національного банку України [20], отже, дані на 01.01. кожного року показують середню рентабельність, вираховану за попередній календарний рік.

Фахівці зазначають зростання попиту населення на іпотечне і споживче кредитування, що пояснюється, зокрема, сталою тенденцією пом’якшення умов кредитування населення за споживчими кредитами. Крім того, в Україні, незважаючи на війну, спостерігається поживлення на ринку іпотечної нерухомості. Експерти вважають, що кредитні стандарти для бізнесу та населення будуть і надалі пом’якшуватись. Частка непрацюючих кредитів (NPL) у банківському секторі станом на 01 липня 2025 року скоротилася до 27,0 %, або на 3,3 відсоткових пункта порівняно з показником на початок року [22].

Поточна частка NPL близька до історичного мінімуму, зафіксованого станом на 1 березня 2022 року – на початок повномасштабного вторгнення росії в Україну. У перший рік повномасштабної війни рівень дефолтів сягнув близько 20 %, а частка NPL у портфелі – 39,1 %. Із середини 2023 року частка NPL поступово скорочується.

Визначальним фактором скорочення частки NPL у першому півріччі 2025 р. стало зростання обсягу нових кредитів кращої якості. Так, валовий обсяг кредитів у банківській системі за цей період зріс на 133,7 млрд грн, або на 10,3 % до 1,432 трлн грн. Частка NPL фізичних осіб за перше півріччя 2025 р. знизилася на 1,5 в. п. до 14,0%, бізнесу – на 3,5 в. п. до 35,5%.

Скорочення частки NPL зафіксовано в усіх групах банків:

- у приватних українських банках – до 9,9%;
- у банках з іноземним капіталом – до 9,5%;
- у державних банках – до 38,5%.

Без урахування боргів колишніх власників АТ КБ «ПриватБанк» та старих боргів державних банків частка NPL станом на 01 липня 2025 року становить 21,6 % у державних банках та 16,1 % – загалом у банківській системі [22].

За період дії воєнного стану в Україні банки стабільно сплачують відсотки по депозитам своїм вкладникам, про що свідчать суми процентних витрат в загальній сумі витрат банків [21]. Так, за період 2022 р. процентні витрати комерційних банків становили 65 358 млн грн, що склало 19,5 % від загальної суми витрат. Динаміку процентних витрат та доходів комерційних банків України у 2022-2025 рр. відображено в табл. 4.

Таблиця 4

Динаміка процентних витрат та доходів комерційних банків України
у 2022-2025 рр., млн грн

Показники	Роки			
	2022	2023	2024	2025 (5 місяців)
1. Доходи, всього	357 549	446 737	507 301	227 040
в т. ч. процентні	217 053	304 437	351 588	160 940
2. Частка процентних доходів у загальній сумі доходів, %	60,7	68,1	69,3	70,9
3. Витрати, всього	335 628	363 699	403 598	161 519
в т. ч.:				
-процентні;	65 358	103 043	117 265	54 244
-адміністративні	82 434	92 325	110 825	51 006
4. Частка витрат у загальній сумі витрат, %:				
- процентних;	19,5	28,3	29,1	33,6
- адміністративних	24,6	25,4	27,5	31,6

Джерело: розраховано авторами за даними [21].

Аналіз наведених статистичних даних дозволяє зробити наступні висновки:

- діяльність комерційних банків України у часи війни залишається прибутковою;

- спостерігається суттєве перевищення одержаних відсотків над сплаченими відсотками за депозитами;
- на значному рівні адміністративні витрати, частка яких в окремі роки наближається або навіть перевищує частку процентних витрат у загальній сумі витрат;
- процентні витрати як за абсолютною величиною, так і за часткою в структурі витрат, зростають;
- банки можуть змінювати умови надання кредитів під час війни, а саме надавати відстрочку у погашенні кредитів за певних умов [23].

Асоціація українських банків (АУБ) надає такі дані щодо структури агрегованого кредитного портфелю за видами діяльності позичальників-юридичних осіб: найбільшу частку в його структурі мають оптова та роздрібна торгівля (відповідно 21,7 % та 15,5 % станом на 01.04.2024 р.), сільське господарство (14 %), підприємства комунального господарства (8,4 %), агенції нерухомості (7,2 %). Найбільш активними учасниками ринку кредитування юридичних осіб є банки з державною часткою, їх частка в кредитних активах становить 61,6 %; за обсягами кредитного портфелю лідирують АТ КБ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «Укрексімбанк» [24].

Слід відзначити цікаву особливість банківської системи України: навіть в умовах війни банківська система України демонструє стійкість, відновлює кредитування, знижує частку непрацюючих кредитів та зберігає прибутковість, що є запорукою фінансової стабільності держави; зростають показники рентабельності, обсяги доходів та фінансові резерви, що є доволі нестандартним для воюючої країни. Звісно, з точки зору фінансової стійкості банківської системи – це добре, але чи це не є ознакою відсутності зваженої та продуманої політики уряду країни щодо ефективного використання фінансових ресурсів у справі відстоювання територіальної цілісності та суверенітету України як держави? Хотілось би бачити, щоб банківська система України, можливо, у взаємодії з міжнародними партнерами мобілізувала грошові ресурси та

забезпечувала фінансування підприємств оборонної промисловості та стартап-технології у сфері оборони, була реальним «провідником» фінансових ресурсів у реальні проєкти, таким чином успішно виконуючи трансформаційну функцію. При чому, виконання цієї функції забезпечить трансформацію не тільки фінансових, але й екзистенціальних ризиків – тобто, сприятиме забезпеченню існування самої держави Україна як такої.

Таким чином, банківська система України в умовах війни має виконувати не лише функцію забезпечення прибутковості, а й відігравати роль одного з ключових елементів національної безпеки. Її завданням є не стільки максимізація фінансових результатів, скільки мобілізація наявних ресурсів для підтримки економічної стійкості держави, запобігання фінансовому виснаженню та поступовій втраті потенціалу країни. Участь банків у фінансуванні оборонно-промислового комплексу, медичних та інфраструктурних проєктів, інноваційних розробок і військових технологій має стати не винятком, а системною практикою. Така трансформаційна функція банківської системи здатна не лише зберегти життєздатність економіки, а й забезпечити Україні шанс на майбутнє у надзвичайно складних умовах війни.

Висновки. Банківська система України продемонструвала стійкість і адаптувала свою діяльність до умов війни. З початком війни багато банків скоротили активні операції, а населення та бізнес були обережні з вкладами та кредитами. У період 2023-2024 рр. і на початку 2025 р. банківська система демонструє відновлення та зростання, що формує повернення довіри з боку клієнтів, активізацію економіки. Прибутковість банківської системи в останні роки – це результат, обумовлений дією кількох факторів: зростання ставок за кредитами; посилення попиту на обслуговування державного боргу через купівлю ОВДП; активна участь банків у програмах підтримки бізнесу; проведення вдалої політики управління банківськими ризиками.

Діяльність банківської системи України у військовий час виявилась настільки сталою, що НБУ навіть відновив оцінку стійкості банків і банківської

системи у 2025 р. відповідно до Положення про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України. Національний банк України затвердив «Технічне завдання для здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України у 2025 році» від 26 грудня 2024 р.

Але банківська система України в умовах війни мала б стати елементом національної безпеки, а не тільки отримувачем процентного прибутку. Банки повинні кредитувати оборонні підприємства, інноваційні підприємства та стартапи у сфері військових технологій, а також виступати фінансовими агентами для державних оборонних програм. Україна має потужний потенціал у дронах, кіберзахисті, штучному інтелекті, технологіях РЕБ. Якщо банки та інвестори будуть підтримувати військові стартапи – це дозволить отримати асиметричну перевагу над ворогом. Таким чином, трансформація банківської системи у напрямі фінансування оборонної промисловості та військових інновацій може стати одним із ключових факторів збереження державності та забезпечення перемоги України.

Запропоновані у даному дослідженні інтегральні індикатори ефективності – *EBS* (Efficiency of Banking System) та *IEB* (Integral Efficiency of Bank) – поєднують оцінку фінансових результатів і суспільної корисності банків, що дозволяє комплексно розглядати їхню роль не лише як фінансових посередників, але й як інституцій, що виконують трансформаційну та безпекову функції в умовах воєнного часу.

Список використаних джерел

1. Варцаба В.І., Заславська О.І. Сучасне банківництво: теорія і практика: Навч. посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. 364 с.
2. Хайлук С. О. (2014) Поняття ефективності банківської системи та методи її оцінки. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(16), 2014, 191–197. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i16.28524> (дата звернення 09.08.2025 р.)

3. Павлова О., Держай О., Сазик В. (2023) Аналіз ефективності функціонування банківського сектору України. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. 2023. Том 316, № 2. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-316-2-42>
<https://heraldes.khmnpu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/669/684> (дата звернення 09.08.2025 р.)
4. Рац О. М. (2023) Дослідження ефективності функціонування банківських установ України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*, 2023, Випуск 47. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-6> (дата звернення 10.08.2025 р.)
5. Король М. М., Співак В. О., Куліковська І. В. (2023) Сучасний стан показників української банківської системи. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Випуск 47, 2023. С. 41–48. URL: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-47-8> (дата звернення 10.08.2025 р.)
6. Пернарівський О. В. Ефективність діяльності вітчизняних банків в умовах воєнного стану. Інфраструктура ринку. 2024, Випуск 76. С. 69-74. URL: <https://doi.org/10.32782/infrastruct76-11> (дата звернення 10.08.2025 р.)
7. Ситник Н. С., Прицак Я. М. Банківська система України в умовах війни: ризики та оцінка безпеки. Молодий вчений, № 6 (118), 2023. С. 94–98. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-6-118-19> URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/5890/5761> (дата звернення 10.08. 2025 р.)
8. Прокопенко Н. С., Мирончук В. М., Шепель І. В. Принципи функціонування банківської системи України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. Випуск 41, 2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-33> URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1556/1497> (дата звернення 10.08.2025 р.)

9. Нянько В., Нянько Л., Нянько В. Банківська система за воєнного стану та у післявоєнному відновленні України. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. Випуск 35. 2022. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7643321> (дата звернення 11.08.2025 р.)
10. Черкашин І. Банківська система України в умовах війни: ключові виклики та важливі трансформації заради виживання. *Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах», 31 березня 2023 року*. Тернопіль : ФОП Паляниця В. А, 2023. С. 87–90. (Сучасний розвиток фінансового ринку України: можливості, виклики, загрози). URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/40882> (дата звернення 10.08.2025 р.)
11. Козій Н. С., Вертій С. С. Депозитна політика банків в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми економіки*, 2024. № 3 (273). С. 135-141. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/03/3.24._topic-_Nataliia-Kozii-Serhii-Vertii-135-141.pdf (дата звернення 11.08.2025 р.)
12. Пінтоха М. М. Стратегічні цілі діяльності банків України: безпековий аспект держави під час дії воєнного стану. *Український економічний часопис*, 2024. № 7. <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-7-13> URL: <https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/522/504> (дата звернення 11.08.2025 р.)
13. Mesa, R. B., Sanchez, H. M., Ramírez Sobrino, J. N. Main determinants of efficiency and implications on banking concentration in the European Union. *Revista de Contabilidad-Spanish Accounting Review*. 2014. Vol. 17. Núm. 1. P. 78-87. URL: <http://dx.doi.org/10.1016/j.rcsar.2013.08.006> (дата звернення 25.08.2025 р.)
14. Ho, T. H., Nguyen, D. T., Ngo, T., Le, T. D. Q. Efficiency in Vietnamese Banking: A Meta-Regression Analysis Approach. *Int. J. Financial Stud.* 2021, 9, 41. URL: <https://doi.org/10.3390/ijfs9030041> (дата звернення 26.08.2025 р.)

15. Wezel, T. Bank Efficiency amid Foreign Entry: Evidence from the Central American Region. *IMF Working Papers*, 2010 (095), A001. URL: <https://doi.org/10.5089/9781451982725.001.A001> (дата звернення 26.08.2025 р.)
16. Дадашев Б. А., Хайлук С. О., Новак С. М. *Непараметричні методи оцінки ефективності банківської діяльності* [Текст]. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/50399/1/Dadashev_Neparametrychni_metody.pdf (дата звернення 24.08.2025 р.)
17. Kryklii, O., Pavlenko, L., Podvihin, S. Cost-Effectiveness Analysis of Ukrainian Banks Using the DEA Method. *The Advanced Science Open Access Journal*, Issue 13, December 2013, ISSN 2219-746X, Available at SSRN: URL: <https://ssrn.com/abstract=2535801> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2535801>
18. Корнєєв М., Бережнюк І., Джинджолян В., Небаба Н., Войтов С. Efficiency assessment of banking systems' performance. *Banks and Bank Systems*, 17(3), 72-88. doi:10.21511/bbs.17(3).2022.07 URL: https://www.researchgate.net/publication/363396000_Efficiency_assessment_of_banking_systems'_performance (дата звернення 25.08.2025 р.)
19. Бондаренко О. С. Ефективність банківського сектору України. *Бізнес, економіка, сталий розвиток, лідерство та інновації*. 2023, №9. URL: <https://doi.org/10.37659/2663-5070-2022-9-50-60> (дата звернення 28.08.2025 р.)
20. Основні показники діяльності банків. Наглядова статистика. Статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#3> (дата звернення 15.08.2025 р.)
21. Доходи та витрати банків України. Наглядова статистика. Статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#3> (дата звернення 15.08.2025 р.)
22. Частка непрацюючих кредитів у банках скоротилася до рівня на початок повномасштабного вторгнення. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/chastka-nepratsyuyuchih-kreditiv-u-bankah-skorotilasya-do-rivnya-na-pochatok-povnomasshtabnogo-vtorgnennya> (дата звернення 18.05.2025 р.)

23. Звільнення позичальника від відповідальності за прострочення в умовах воєнного часу: нові правила. URL: <https://r2p.org.ua/page/zvilnennya-pozychalnyka-vid-vidpovidalnosti> (дата звернення 15.08.2025 р.)

24. Кредитування бізнесу під час війни: виклики та можливості. Асоціація українських банків. 04.06.2024. URL: <https://aub.org.ua/104/ekspertna-dumka/14550-kredytuvannia-ukrainskykh-pidpryiemtsiv-pid-chas-viiny-vyklyky-ta-mozhlyvosti> (дата звернення 17.08.2025 р.)